

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Yttrande över remiss: En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag (SOU 2025:64)

Förslag till beslut

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att

Anta avdelningens förslag till yttrande och därigenom

- a. I första hand, avstyrka det remitterade förslaget och istället förorda att arbetet med att reformera kontrollorganisationen i livsmedelskedjan ska fortsätta.
- b. I *andra hand*, om förändringen av kontrollorganisationen enligt utredningens förslag ändå genomförs, framhålla att reformen måste föregås av en grundlig planering och tiden för genomförandet förlängas.

Ärendebeskrivning

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har via Kommunstyrelsen fått denna remiss för yttrande från Landsbygds- och infrastrukturdepartementet.

Utredningen har haft ett omfattande och utmanande uppdrag och har levererat en ambitiös genomlysning av kontrollorganisationen i livsmedelskedjan samt ett stort antal genomgripande förslag till förändringar. Nämnden berörs inte av alla delar och alla förslag som lämnas och eftersom utredningens förslag presenteras som en paket-lösning, där den stora konsekvensen av denna lösning är att nämndens ansvar för i första hand livsmedelskontroll ska flyttas till Livsmedelsverket, väljer nämnden att fokusera remissvaret på detta förslag i stället för att kommentera de olika förslagen och kontrollområdena särskilt.

Utredningen konstaterar att den nuvarande kontrollorganisationen med omkring 270 kontrollmyndigheter på lokal, regional och nationell nivå är komplex och ställer stora krav på samordning och samverkan. Många av kontrollmyndigheterna är små och sårbara vilket innebär att kontrollkedjan som helhet brister i effektivitet och robusthet. Det stora antalet kontrollmyndigheter och deras olika förutsättningar leder till att kontrollen inte är likvärdig och effektiv och att avgifterna för kontrollen varierar. Utredningens slutsats är att den nuvarande kontrollorganisationen behöver förändras i syfte att minska antalet kontrollmyndigheter.

Yttrande

Förändrad kontrollorganisation (kapitel 14-19)

Nämnden instämmer i att vissa av de identifierade utmaningarna med den nuvarande kontrollorganisationen kan undanröjas eller åtminstone förbättras med ett förstatligande. Det gäller inte minst problemen med behörighetsgränser och aktörer med verksamhet på flera geografiska platser. Samtidigt finns det flera utmaningar som inte automatiskt blir lösta genom ett förstatligande, och vissa aspekter av kontrollen som också riskerar att försämrast. Nämnden upplever därtill att utredningen tenderar att övervärdera problemen och utmaningarna med ett i någon form bibehållet kommunalt kontrollansvar, samtidigt som den undervärderar samma problem och utmaningar vid ett förstatligande. Det handlar om såväl de förväntade effekterna på kontrollens likvärdighet och kvalitet som en statlig myndighets förmåga att endast genom sin storlek lösa utmaningarna med att upprätthålla kapacitet och personalförsörjning i hela landet.

Även om sårbarheten för personalförsörjningen minskar med en större organisation, finns det ingenting som talar för att problemen med att rekrytera personal med rätt kompetens till glesare befolkade områden automatiskt kommer att lösas genom att ansvaret för kontrollen går över till en statlig myndighet. Tvärtom finns det en risk att kontrollen av aktörer i de glesare befolkade delarna av landet kommer att försämrast avsevärt när arbetsplatserna flyttas längre bort från kontrollobjekten och om kontrollen då ska täckas upp av personal från andra delar av landet. Betänkandet lämnar norra halvan av landet i en ovisshet, där kompetensförsörjningen inom kontrollen kan komma att försvåras. Det finns en stor risk att personal på kommunerna söker sig bort från livsmedelskontrollen redan innan ikraftträdandet. I glest befolkade kommuner p g a osäkerhet om de kommer att kunna bo kvar där, och för "centralorter" p g a osäkerhet kring kommande arbetsförhållanden med långa avstånd till kontrollobjekt. Det här har inte utretts tillräckligt, utan hänvisas till senare utredning av Livsmedelsverket. I betänkandet förutsätts i stort sett att personal sömlöst ska flytta över till en ny organisation i den omfattning som behövs.

Den planerade kontrollen kan möjligen, som utredningen föreslår, i större utsträckning hanteras genom mer samordnade kontrollbesök. Men hur den händelsestyrda och uppföljande kontrollen ska klaras av utan förlorad kapacitet och kvalitet när avstånden ökar berörs inte närmare. Att den lokala närvaron minskar och mer kontroll ska utföras på distans (digitalt eller genom skrivbordskontroll) innebär också att förmågan att vid behov snabbt vara på plats för att upptäcka brister eller hindra att otillåtna produkter släpps ut det kommer att minska.

Ytterligare en fördel med den kommunala kontrollen, som nämnden anser att utredningen inte har värderat i tillräckligt hög grad, är möjligheten att kunna samordna livsmedelskontrollen med andra kommunala tillsynsområden, inte minst det samordnade arbetet mot välfärdsbrottslighet. Genom att kommunen ansvarar för kontrollen av flera olika regelverk uppstår samordningsvinster för företagen och ett bättre underlag för kommunernas brottsförebyggande ansvar. Risken med att bryta ut ansvaret för vissa kontrollområden är således att kommunernas kännedom om och därmed service till företagen minskar. Man tappar den lokala förankringen helt enkelt. Detsamma gäller förmågan att upptäcka och motverka oseriösa aktörer som utnyttjar välfärdssystemen och snedvrider konkurrensen. Färre fysiska kontroller medför även en större risk att inte upptäcka olika typer av livsmedelsfusk.

Alternativet att minska antalet kommunala kontrollmyndigheter har inte analyserats i tillräcklig utsträckning. Nämnden anser att det är olyckligt att alternativet att förstatliga livsmedelskontrollen endast jämförs med nollalternativet – det vill säga i förhållande till en kontrollorganisation med ca 250 kommunala kontrollmyndigheter – och inte till en kommunal kontrollorganisation med färre kontrollmyndigheter (se bl.a. avsnitt 18.1). En konsekvens av detta upplägg är att det endast är de två alternativen som innebär att kontrollen förstatligas som vägs och ställs mot varandra, medan alternativet att minska antalet kommunala kontrollmyndigheter har avfärdats innan den slutliga avvägningen mellan de olika alternativen sker (avsnitt 17.4.6). Utredningen av de olika förslagen blir därmed något missvisande, eftersom de fördelar och nackdelar som en koncentration av de kommunala kontrollmyndigheterna skulle medföra inte på ett jämbördigt sätt jämförs med de fördelar och nackdelar som alternativen med ett förstatligande skulle medföra.

Det är också viktigt att understryka att många av de kommunala kontrollmyndigheterna har en välfungerande kontroll ifråga om såväl omfattning som kvalitet. Flertalet har också redan idag både tillräcklig bredd och spets i personalstyrkan för att ha den beredskap och uthållighet som krävs. Av NKI-mätningarna (nöjd-kund-index) framgår dessutom att företagen genomgående ger de kommunala kontrollmyndigheterna höga betyg.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser (kapitel 25)

Utredningens tidsram är för snäv. För att utredningens tidsram ska kunna innehållas och omställningen kunna inledas under 2027, måste alltså organisationen i princip byggas upp, lokaler anskaffas och rekryterande chefer anställas under 2026 – det vill säga samtidigt som Livsmedelsverket ska ta ställning till hur denna organisation ska se ut och vilka åtgärder som behöver vidtas.

Nämnden saknar också en bedömning av när den nya kontrollorganisationen förväntas vara fullt operativ igen – med andra ord, när kontrollorganisationen bedöms kunna utföra offentlig kontroll i sådan omfattning och kvalitet som motsvarar kontrollförordningens krav. Det är nämligen inte rimligt att utgå från att en så stor reform som här är fråga om på endast två år ska kunna genomföras och den nya kapaciteten byggas upp simultant på flera platser i landet, sam-tidigt som ansvaret för den kommunala kontrollen avvecklas och förs över till Livsmedelsverket, och därvid omgående kunna leverera operativ kontroll på en likvärdig nivå.

Ett övertagande av kontrollansvaret förutsätter dessutom att ett nytt system för ett gemensamt anläggningsregister finns på plats. En av de största utmaningarna är att det idag finns ett flertal olika ärendehanteringssystem som alla behöver vara kompatibla med det gemensamma anläggningsregistret för att det ska vara möjligt att föra överföra information mellan systemen. Det framstår som en omöjlighet att, även utan övriga åtgärder som samtidigt ska vidtas, kunna upphandla och utveckla ett sådant komplext system så att det är redo att ta emot uppgifter från övriga befintliga system redan 2027.

Om reformen skulle genomföras enligt den föreslagna tidsplanen finns en betydande risk för att den offentliga kontrollen kommer skadas allvarligt på ett sätt som kommer ta lång tid att reparera. Det är nämligen inte rimligt att utgå från att Livsmedelsverket ska kunna leverera offentlig kontroll på samma nivå samtidigt som uppbyggnads- och överföringsfasen pågår.

Konsekvenser (kapitel 26)

Utifrån det förslag som lämnas av utredningen är risken stor att det inte kommer att leda till en mer effektiv och robust livsmedelskontroll, utan istället leda till högre kostnader, sämre effektivitet och förlorade värden, utan att lösa de verkliga problemen. Kommunerna har redan en etablerad organisation, lokal kännedom och erfarenhet av tillsyn och kontroll, vilket man tappar med detta förslag. Förslaget innebär i praktiken inte ett färre antal kontrollmyndigheter för huvuddelen av företagen, utan fler, utifrån att kommunen fortfarande har kvar all övrig typ av kommunal tillsyn kopplat företagen tex. Tillsyn gällande serveringstillstånd och brandfarliga varor etc. Många praktiska utmaningar kommer även att kvarstå, även med statlig kontroll, exempelvis glesbygdens långa avstånd.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse 2025-09-09

Remissmissiv Betänkande av SOU 2025:64

[En ny kontrollorganisation i livsmedelskedjan - Regeringen.se](#)

Beredningsansvariga

Fredrik Hedlund, Miljö- och hälsoskyddschef

Petra Thilman, enhetschef Livsmedel, serveringstillstånd och privatekonomi

Tobias Eriksson, Miljö- och hälsoskyddsinspektör

Carina Lindberg, Miljö- och hälsoskyddsinspektör

Beslutet ska skickas till

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, li.remissvar@regeringskansliet.se

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, li.dl@regeringskansliet.se

Kommunstyrelsen, ksdiarium@umea.se

Bilagor

Fredrik Hedlund

Miljö- och hälsoskyddschef